

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. В.В. Докучаєва

КРІЮКОВА Ірина Олександрівна

УДК 631.338.43.02

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ АГРОФОРМУВАНЬ В
ПОРЕФОРМЕНИЙ ПЕРІОД**

08.07.02 – економіка сільського господарства і АПК

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2006

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Одеському державному аграрному університеті
Міністерства аграрної політики України

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, професор

Мойса Микола Якимович,

Одеський державний аграрний університет, професор
кафедри економічної теорії та аграрної економіки

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, член-кореспондент УААН,
заслужений діяч науки і техніки України

Лупенко Юрій Олексійович

Міжнародний фонд сприяння
інвестиціям, директор програм, м. Київ,

кандидат економічних наук, доцент

Полтавський Юрій Андрійович

Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва, професор кафедри
економіки підприємства

Провідна установа:

Національний науковий центр
„Інститут аграрної економіки” УААН,
відділ підприємництва, м. Київ

Захист відбудеться „___” _____ 2006р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.803.01 у Харківському національному аграрному університеті ім. В.В. Докучаєва за адресою: 62483, Харків, п/в „Комуніст – 1”, навчальне містечко ХНАУ, корп. 1, кімн. 213.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва за адресою: 62483, Харків, п/в „Комуніст – 1”, навчальне містечко ХНАУ, корп. 1., чит зал № 4

Автореферат розісланий „___” _____ 2006р.

Вчений секретар

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реалізація аграрної реформи на Україні пов'язана з трансформацією та розвитком агропромислового комплексу країни. Її основною метою є забезпечення продовольчої безпеки суспільства та створення сприятливих умов для формування конкурентноспроможного сільськогосподарського виробництва. Процес реформування АПК зумовив необхідність формування нової системи відносин в сфері аграрного виробництва, в якій першочергове значення набуває створення ефективного організаційно-економічного механізму діяльності новостворених аграрних формувань ринкового типу.

Проблеми розвитку аграрного виробництва в пореформений період та створення ефективного організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств є надзвичайно широкою і комплексною сферою агроекономічних досліджень, якій приділяється багато уваги в працях відомих вчених економістів – аграрників. Теоретичні, методичні та прикладні аспекти зовнішньогосподарського економічного механізму господарювання в ринкових умовах широко висвітлені в роботах Андрійчука В.Г., Амбросова В.Я., Баланюка І.Ф., Дем'яненка М.Я., Дем'яненка С.І., Кириленка І.Г., Колотухи С.М., Лупенка Ю.О., Маліка М.Й., Михасюка Р., Мель-Весесяка В.Я., Саблука П.Т., Ситника В.П., Ушачова І.Г., Хорунжого М.Й., Червена І.І., Шпичака О.М., Шкварчука Л.О., Юрчишина В.В.

Питання удосконалення внутрішньогосподарського економічного механізму знайшли відображення в наукових працях Васильчука В.Л., Гайдуцького П.І., Дробота В.І., Зінов'єва Ф.В., Коваленка Ю.С., Лукінова І.І., Март'янова В.П., Нелепа В.М., Полтавського Ю.А., Федорова М.М.

У процесі розвитку нової системи господарювання в сільському господарстві постають чисельні проблеми, зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами загального стану розвитку економіки. Найважливішими серед них є недосконалість фінансово – кредитної та податкової систем, нерозвиненість прозорої ринкової інфраструктури, відсутність цінової еквівалентності обігу в різних сферах АПК, необхідність удосконалення земельних і майнових відносин всередині сільськогосподарських підприємств, відсутність економічного інтересу працівників аграрного сектора. Про те, складність та обширність процесу ефективної взаємодії всіх елементів організаційно-економічного механізму господарювання, подальший розвиток ринкових відносин на селі, зміни у настроях і поведінці селян - власників землі та майна свідчать про необхідність нових підходів у дослідженні даних питань. Все це і обумовило вибір теми дослідження, його мету, завдання і структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження входить до комплексної теми науково-дослідних робіт Одеського державного аграрного університету “Проблеми реформування і функціонування системи управління аграрним виробництвом в умовах становлення і розвитку ринкових відносин” (номер Державної реєстрації 0103U003034). Наукові дослідження, проведені автором, безпосередньо пов'язані з програмою „Регіональна ініціатива. 2002-2006 роки”, розробленою Одеською обласною державною адміністрацією, в якій головна увага приділяється розробці економічного механізму господарювання в підприємствах агропромислового виробництва в ринкових умовах.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка і обґрунтування організаційно-економічного механізму господарювання та підвищення економічної ефективності виробництва агроформувань регіону.

Відповідно до визначеної мети ставилися наступні наукові завдання:

- розробити теоретичні і методологічні основи організаційно-економічного механізму функціонування агроформувань в пореформений період;
- визначити основні напрямки та концептуальні засади проведення аграрної реформи;
- дати оцінку виробничому потенціалу підприємств аграрного сектора регіону та економічної ефективності його використання;
- дослідити економічні механізми державної підтримки сільськогосподарського товаровиробника в Україні, а також досвід державного регулювання аграрного виробництва в зарубіжних країнах;
- оцінити фінансово-економічний стан аграрних формувань Одеської області та напрямки реалізації земельних, майнових, економічних відносин в сфері сільськогосподарського виробництва;
- обґрунтувати розмір державних дотацій та реалізаційних цін по окремим видам товарної продукції;
- розробити організаційно-економічну модель створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу як важливого елементу інфраструктури аграрного ринку;
- розробити пропозиції щодо формування ефективного організаційно-економічного механізму розвитку аграрних формувань Одеської області та створення конкурентоздатного національного сільськогосподарського товаровиробника.

Об'єктом дослідження є процес пореформеного розвитку та формування ефективного організаційно-економічного механізму функціонування аграрних підприємств регіону.

Предметом дослідження є система організаційно-економічних відносин, що складаються в процесі розвитку різних форм господарювання в аграрному секторі економіки.

Методи дослідження. Методичною основою досліджень є базові положення економічної теорії, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених економістів-аграрників з проблем аграрної реформи й формування ринкових відносин в АПК, нормативні акти законодавчих і виконавчих органів влади.

Для вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань використані наступні методи наукового пізнання: монографічний (при дослідженні характеру дії окремих елементів організаційно-економічного механізму господарювання підприємств аграрного сектора), економіко-статистичний (для оцінки рівня забезпеченості агроформувань виробничим потенціалом та характеристики фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств Одеської області), абстрактно-логічний метод (при розробці концепції розвитку аграрних підприємств Одеської області на перспективу), розрахунково - конструктивний і балансовий (при визначенні планових та прогнозних показників розвитку аграрного виробництва області), економіко - математичний (для моделювання програми подальшого розвитку сільськогосподарських підприємств регіону).

Інформаційною базою дослідження є річні звіти та бухгалтерські документи аграрних підприємств, статистичні збірники, інформація Головного управління сільського господарства і продовольства Одеської області за 2000-2004рр., законодавчі та нормативно-правові акти України щодо реалізації аграрної реформи та державної підтримки аграрного виробництва, матеріали досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, опубліковані в періодичних виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукову новизну дисертаційної роботи становить сукупність таких одержаних результатів теоретично – методологічного та практичного характеру:

вперше:

визначено поняття „організаційно-економічний механізм розвитку агроформувань” стосовно діяльності суб’єктів господарювання аграрного сектору економіки, дано визначення “зовнішньогосподарського економічного механізму”;

- обґрунтовано методичний підхід до формування механізму визначення і розподілу прибутку в виробничих підрозділах аграрного підприємства. На основі економіко-математичної моделі визначено оптимальні параметри виробничих підрозділів, обсяги і канали реалізації продукції; виведена формула визначення умовного прибутку підрозділів для забезпечення економічного інтересу їх працівників;

- обґрунтована необхідність створення на рівні аграрного підприємства незалежного демократичного органу – Ради пайовиків – власників, головною функцією якого є контроль засприяння раціональному використанню земельних, матеріальних, фінансових ресурсів, захист майнових прав та інтересів працівників – орендодавців і селян – пенсіонерів;

удосконалено:

- поняття „організаційно-економічний механізм розвитку агроформувань” стосовно діяльності суб’єктів господарювання аграрного сектору економіки, дано визначення “зовнішньогосподарського економічного механізму”;

- основні положення організації земельно-орендних відносин на селі, методичні підходи до визначення розміру та порядку сплати орендної плати за землю, в основу яких положено: а) збільшення розміру орендної плати за земельну ділянку; б) поетапність переходу на грошову форму виплати орендної плати за землю;

- внутрішньогосподарський організаційно-економічний механізм господарювання аграрних формувань, в основу якого покладений принцип економічної самостійності виробничих підрозділів та диференціації їх функцій і функцій адміністрації підприємства як демократичного органу координації (ДОК);

дістало подальшого розвитку:

- теоретичні і методологічні положення організаційно-економічного механізму стосовно складу та характеру впливу його основних елементів на діяльність аграрних підприємств. Це дало змогу поглибити поняття “зовнішньогосподарський економічний механізм”, до складу якого входить цінова, фінансово-кредитна, податкова система, система страхування продукції, майна, тварин, ринкова інфраструктура, а також “внутрішньогосподарський економічний механізм”, що включає систему земельних, майнових, трудових відносин, та внутрішньогосподарські виробничо-економічні відносини аграрних формувань;

- особливості формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств в цілому по регіону та в розрізі його окремих адміністративно-аграрних одиниць (мікрозони, райони).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що методологічні і теоретичні узагальнення, окремі положення і пропозиції, одержані автором за результатами дослідження, доведено до рівня практичних розробок, які являють собою певний внесок у подальшу розбудову шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму аграрного виробництва та підвищення його економічних результатів. Рекомендації щодо удосконалення організації земельно-майнових орендних відносин на селі, внутрішньогосподарських виробничо-економічних відносин дозволили сформулювати конкретні пропозиції, спрямовані на подолання кризового стану в аграрному виробництві та відновлення у селянина почуття господаря-власника, які прийнято до використання в приватному сільськогосподарському підприємстві “Україна” Іванівського району Одеської області (акт про впровадження № 85 від 12.04.2005р.).

Основні положення дисертаційної роботи схвалені та прийняті до впровадження Головним управлінням сільського господарства і продовольства Одеської облдержадміністрації (довідка № 16-2-04-538 від 29.07.2005р.).

Наукові розробки дисертанта використовуються в навчальному процесі Одеського державного аграрного університету при викладанні дисциплін “Економіка підприємства”, “Ціна та ціноутворення”, “Аграрна політика” (довідка № 01-21/01 від 26.07.2005р.).

Особистий внесок здобувача. Збір і аналіз літературних та нормативних джерел, узагальнення впливу економічних механізмів на ефективність господарювання суб’єктів АПК Одеської області, висновки і пропозиції, що виносяться автором на захист, виконані самостійно. У надрукованих в співавторстві роботах у дисертації використані лише ті положення, які є особистим здобутком автора. У спільній публікації [1] автору належить обґрунтування основних напрямків удосконалення внутрішньогосподарських виробничо-економічних відносин; [2] – розрахунок рівня забезпеченості аграрних підприємств ресурсним потенціалом та ефективності його використання; [3] – збір та обробка матеріалів для характеристики економічної ефективності господарювання підприємств різних організаційно-правових форм Одеської області.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях: “Ринкові відносини в АПК: здобутки, проблеми, перспективи” 17-18 вересня 2004р. (Одеській державний аграрний університет, м. Одеса); “Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності” 19-20 травня 2004р. (КНЕУ, м. Київ); “Соціально-економічні проблеми села в пореформений період” 24-25 вересня 2004р. (Миколаївський державний аграрний університет, м. Миколаїв); “Науковий потенціал світу 2004” 1-15 листопада 2004р. (м. Дніпропетровськ); а також науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, наукових співробітників та аспірантів Одеського державного аграрного університету (м. Одеса 2003-2005рр.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковані в 8 наукових працях загальним обсягом 2,6 др. ар., з них 6 у фахових виданнях обсягом 2,1 др. ар.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 183 найменувань. Загальний обсяг дисертації складає 1898 сторіночки комп’ютерного тексту, містить 44 таблиці, 8 рисунків, 127 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі “Теоретичні і методологічні основи організаційно-економічного механізму розвитку агроформувань в пореформений період” досліджено й узагальнено теоретич-

ні основи, сутність та основні складові організаційно-економічного механізму господарювання аграрних формувань, розглянуто організаційно-правові та економічні засади функціонування різних організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві. Визначено та проаналізовано світовий досвід державної підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників в ринкових умовах.

Останні кілька років ознаменувались значними змінами в аграрному секторі національної економіки. Аграрна реформа призвела до формування багатукладної економіки, створенню нових організаційно-правових структур ринкового типу, розвитку економічних відносин між окремими суб'єктами господарювання в АПК. Проте, загальний кризовий стан економіки країни на початку процесу реформування, складність і широкомасштабність аграрної реформи, невідповідність селян до здійснених перетворень призвели до того, що бажаних результатів не досягнуто. Головною причиною низької ефективності функціонування аграрних формувань є недосконалий господарський механізм, який виявився нездатним забезпечити реалізацію економічного інтересу працівників до результатів господарювання на землі.

В теоретичному плані ми розділяємо думку вчених економістів – аграрників, які визначають господарський механізм як систему економічних, організаційних і правових важелів і методів впливу на процес виробництва з метою забезпечення його сталого та ефективного розвитку.

Поняття “економічний механізм” є більш вузьким і являє собою ядро механізму господарювання. Економічний механізм є сукупністю елементів економічного впливу на матеріальні інтереси господарюючих суб'єктів, що формуються в результаті функціонування об'єктивних законів ринку.

Дослідження сутності економічного механізму розвитку нових організаційно-правових структур в ринкових умовах дозволили виділити в його складі два основних блоки: - *зовнішньогосподарський економічний механізм*, який функціонує між державними і ринковими структурами та аграрними підприємствами і являє собою систему економічних важелів зовнішнього впливу на ефективність аграрного виробництва;

- *внутрішньогосподарський економічний механізм*, який формується і діє в системі внутрішньогосподарських виробничо-економічних відносин (рис. 1).

Рис.1 Елементи економічного механізму господарювання

В процесі вивчення особливостей формування і функціонування організаційно-економічного механізму господарювання аграрних підприємств нами було визначено комплекс організаційних чинників, які здійснюють активний вплив на результати господарської діяльності суб'єктів аграрного сектору. Узагальнюючі складові організаційного механізму, їх можна виділити в 3 групи: *організаційно-виробничі заходи* (визначення оптимальних розмірів організаційно-правових структур ринкового типу, удосконалення їх виробничої структури та виробничого напрямку, відновлення і модернізація ресурсного потенціалу та ін); *організаційно-правові заходи* (вибір форми господарювання та правова обґрунтованість діяльності, здійснення внутрігосподарських організаційно-структурних перетворень, тощо); *організаційно-соціальні заходи* (розвиток соціальної інфраструктури села).

Таким чином, **організаційно-економічний механізм** функціонування аграрних формувань в ринкових умовах визначений нами як комплекс організаційних заходів і заходів економічного характеру зовнішньої і внутрішньої дії, які в процесі взаємодії і взаємозв'язку здійснюють активний вплив на економічний інтерес суб'єктів господарської діяльності з метою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

В роботі обґрунтовано, що відродження національного аграрного сектору має відбуватись на основі удосконалення та комплексної взаємодії всіх елементів організаційно-економічного механізму.

зму як на рівні окремого сільськогосподарського підприємства (в системі внутрішньогосподарського механізму), так і на рівні зовнішньогосподарського економічного механізму.

У другому розділі “**Стан економіки аграрних підприємств та організаційно-економічний механізм їх розвитку**” здійснено аналіз рівня забезпеченості аграрних підприємств регіону ресурсним потенціалом, визначено його структуру та ефективність використання, досліджено сучасний стан розвитку організаційно-правових форм господарювання, розглянуто механізм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та визначено основні напрями удосконалення організаційно-економічного механізму аграрних підприємств.

Ефективний розвиток підприємств аграрного сектора економіки можливий при умові належного забезпеченні їх виробничими ресурсами. Виробничий потенціал аграрних підприємств Одеської області оцінюється в 22,2 млрд. грн., в т.ч. сільськогосподарські угіддя – 17,8 млрд. грн. (80,3%), матеріально-технічні ресурси – 2,2 млрд. грн. (9,9%), трудові ресурси – 2,1 млрд. грн. (9,8%). В процесі досліджень оцінка земельних ресурсів здійснювалась за грошовою оцінкою у відповідності з методикою, розробленою Державним комітетом земельних ресурсів України, основні виробничі фонди – за грошовою середньорічною вартістю, трудові ресурси – за середнім рівнем фондоозброєності по регіону. Аналіз рівня забезпеченості та структури виробничого потенціалу агроформувань області дозволив виділити в якості об’єкта поглиблених наукових досліджень сільськогосподарські підприємства Центральної степової мікрозони Одеської області (7 адміністративно-аграрних районів). Обрана мікрозона характеризується середнім рівнем забезпеченості аграрних формувань виробничим потенціалом та ефективності його використання.

Основним результатом аграрної реформи на селі стала реорганізація КСП в нові організаційно-правові структури ринкового типу. Проведені дослідження свідчать, що в пореформений період (2000-2004рр.) продовжуються об’єктивні процеси трансформації форм господарювання. Станом на 1.01.2005р. в Одеській області функціонувало 967 аграрних формувань, в т.ч. 194 ПСП (20,1%), 345 ТОВ (35,7%), 270 СВК (27,9%), 66 АТ (6,8), та 7419 фермерських господарств.

Аналіз економічного стану аграрних підприємств області свідчить про нестабільність розвитку сільськогосподарського виробництва, яке в значній мірі залежить від природно-кліматичних умов. Значний резерв підвищення економічної ефективності аграрного виробництва криється в ціні на продукцію. Дослідження показують, що за період 1990-2004рр. ціни на основні види сільськогосподарської продукції зросли в середньому в 2,5 рази, а на промислову продукцію, яка споживалась сільським господарством – в 8,5 раз. (табл. 1). Через значний диспаритет цін сільськогосподарські товаровиробники не в змозі придбати засоби виробництва. Так, для придбання зернового комбайну Дон –1500 аграрним товаровиробникам необхідно продати озимої пшениці – 1063т, відповідно молока – 630т, м’яса свиней – 73т. Одна тонна дизпалива в 2004р. обходилась товаро-

виробникам в 5,3т пшениці, 3,1т молока, або 0,4т м'яса свиней (в 1990р. відповідно 0,5т, 0,4т та 0,06т).для придбання трактора МТЗ 80 в 2004р. необхідно було продати 183 т пшениці III класу, або108т молока, 12т м'яса

Таблиця 1

Кількість сільськогосподарської продукції, яку необхідно продати для придбання одиниці технічних засобів за 1990р. та 2004р. аграрними підприємствами Одеської області,т

ного та мінераль-
них добрив

Оптові ціни за одиницю (без ПДВ)

Пшениця III класу 1990р., тис. крб. 2004р., тис. грн.

19 М М'ясо сви-

90р. олоко ней

(273

крб.т)2

004р.

(450,7

грн./т)

	1	2	1	2
	990р.	004р.	990р.	004р.
	(356	(759,9	(2347	(6569,4
	крб.т)	грн. /т)	крб.т)	грн./т)

Трактори

Т-150К	15,	1	5	4	43	6,6
ЮМЗ – 6КЛ	5	86,5	7	13,8	18	2,8
МТЗ -80-82	6,6	4	2	1	20	3,1
	7,2	9,0	4	08,7		
		8	2	1	245,4	28,4
	2,4	6	82,8		64,5	7,4
					108,4	12,5

Зернові комбайни ДОН -1500	4	46, 79,0	4 70	1 70	1 062,8	1 30	6 30,3	1 9,8	7 2,9
Вантажні автомобілі КАМАЗ - 5320	1	18, 80,0	1 6	6 6	3 99,4	5 0	2 36,9	7, 7	2 7,4
Пальне Бензин А-80 Дизпаливо	95	0,1 5	2, 7	0, 7	5, 5	0, 5	3, 3	0, 08	0, 4
		0,1	2, 2,	0, 0,	5, 5,	0, 0,	3, 3,	0, 0,	0, 0,

	45	4	5	3	4	1	06	4
Міндобрива								
Аміачні се-	0,0	0,	0,	2,	0,	1,	0,	0,
літра	7	95	26	1	20	2	03	1
Амофос	0,2	1,	0,	3,	0,	1,	0,	0,
Калімагне-	3	40	84	1	64	8	09	2
зія	0,0	1,	0,	2,	0,	1,	0,	0,
	9	10	32	4	25	4	04	2

свиней, що відповідно в 7,2; 5,4; та 4,0 разів більше ніж в 1990р. Для придбання зернового комбайну Дон – 1500 аграрним товаровиробникам необхідно продати озимої пшениці – 1063т, відповідно молока – 630т, м'яса свиней – 73т. Одна тонна дизпалива в 2004р. обходила товаровиробникам в 5,3т пшениці, 3,1т молока, або 0,4т м'яса свиней (в 1990р. відповідно 0,5т, 0,4т та 0,06т).

В 2003 та 2004рр. виявилися серйозні недоліки в **організації аграрного ринку**, особливо аграрні формування понесли втрати від тіньових схем продажу продукції. В 2004р. основним напрямом збуту сільськогосподарської продукції залишилися комерційні структури, за якими було реалізовано близько 52% зерна, 58% насіння соняшнику, 60% овочів, 23% м'яса та 36% яєць. Ціни на продукцію рослинницьких галузей у випадку реалізації її за комерційними каналами на 6-8% вище середньообласних. Проте, продукція тваринництва реалізується за цінами, які є нижчими середньореалізаційних на 18-27%.

У результаті систематизації державної підтримки аграрного виробництва регіону виявлено, що загальний розмір фінансової допомоги з боку держави в 2004р. склав 42,6 млн. грн. (табл. 1).

Таблиця 1

Економічний механізм державної підтримки доходів аграрних підприємств Одеської області

Показники	2003р.		2004р.	
	тис. грн.	%	тис.грн.	%
Доплата товаровиробникам за проданий молодняк ВРХ підвищених вагових кондицій, кондиційних свиней та курей-бройлерів	6038,5	4,6	7043,1	16,5
Розмір дотацій за продане переробним підприємствам молоко та м'ясо в живій вазі (сплата ПДВ)	14417,4	11,1	1006,5	2,4
Компенсація витрат аграрних підприємств з посіву зернових культур	41785,1	32,0	9022,0	21,2
Фінансова підтримка підприємств через механізм пільгового кредитування	31149,3	23,9	7125,1	16,7
Компенсація вартості мінеральних добрив	-	-	5966,9	14,0
Інші програми бюджетної підтримки	37025,6	28,3	12437,8	29,2

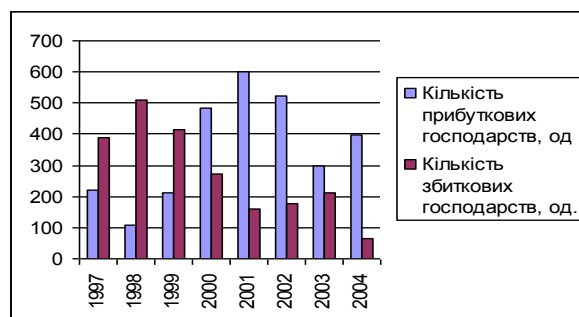
Всього	130415,9	100	42601,4	100
Розмір фіксованого податку на 1 га с.-г. угідь, грн.	10,9	х	12,7	х
Державна підтримка доходів підприємств в розрахунку на:				
- аграрне підприємство, тис. грн.	137,1	х	44,0	х
- 1 га ріллі, грн.	72,4	х	23,6	х
- 1000 грн. ресурсного потенціалу регіону, грн.	5,8	х	1,9	х
Ресурсовіддача (на 1000грн.), грн.	44,5	х	78,2	х
Окупність фінансової допомоги, грн.	7,6	х	40,8	х
Рентабельність виробництва, %	1,3	х	15,4	х

Основними напрямками механізму державного регулювання аграрного виробництва в Одеській області були: фінансова підтримка підприємств через механізм здешевлення кредитів – 7,1 млн. грн. (16,7%), компенсація витрат з посіву ярих зернових культур, – 9,0 млн. грн. (21,2%), компенсація вартості мінеральних добрив, виплата дотацій за молоко та м'ясо, доплати за молодняк – 5,9 млн. грн. (14%), часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва – 2,5 млн. грн. (5,8%). Крім того, 7,0 млн. грн. було виділено аграрним підприємствам в якості доплат за молодняк великої рогатої худоби підвищених вагових кондицій, кондиційних свиней та курей-бройлерів, що сприяло підвищенню окупності витрат та рентабельності. з метою підтримки і розвитку тваринницьких галузей.

Не менш важливою для сільськогосподарських товаровиробників виявилася проблема оподаткування. Станом на 1.01.2005р. аграрними підприємствами області сплачено 28,5 млн. грн. фіксованого сільськогосподарського податку. Процент сплати становив 100% від нарахованої суми.

В 2003 та 2004рр. виявилися серйозні недоліки в організації аграрного ринку, особливо аграрні формування понесли втрати від тіньових схем продажу продукції. В 2004р. основним напрямом збуту сільськогосподарської продукції залишилися комерційні структури, яким було реалізовано близько 52% зерна, 58% насіння соняшнику, 60% овочів, 23% м'яса та 36% яєць. Ціни на продукцію рослинницьких галузей у випадку реалізації її за комерційними каналами на 6-8% вище середньообласних. Проте, продукція тваринництва реалізується за цінами, які є нижчими середньореалізаційних на 18-27%.

В процесі проведення наукових досліджень визначено, що найбільше розповсюдження серед організаційно-правових форм господарювання отримали приватно-орендні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю та сільськогосподарські виробничі кооперативи. Для проведення розрахунків щодо економічної ефективності функціонування підприємств різних організаційно-правових форм нами було використано показники діяльності 73 агроформувань, які зберегли зе-

мельні масиви та тваринницькі ферми. Розрахунки свідчать, що більш ефективно в 2002-2004рр. спрацювали приватно-орендні підприємства та товариства з обмеженою відповідальністю. Аналіз фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств свідчить про покращення результативних показників господарювання. В 2004р. прибутки одержали 396 господарств або 40,9%, тоді як в 1999р. – 213 господарств або 30,6% (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка кількості прибуткових та збиткових сільськогосподарських підприємств Одеської області

Проте, аналіз фінансового стану аграрних формувань за показниками ліквідності та фінансової незалежності свідчить, що більшість сільськогосподарських підприємств є фінансово нестійкими. З метою визначення впливу ряду факторів на розмір прибутку аграрних підприємств у дисертаційній роботі застосовано кореляційно-регресійну модель. Для досліджень були використані

показники використані показники роботи 33 підприємств різних організаційно-правових форм, які за 2002-2004рр. отри

Рис. 2. Динаміка кількості прибуткових та збиткових сільськогосподарських підприємств Одеської області

мали позитивний фінансовий результат від господарської діяльності.

Змінними ознаками були визначені: x_1 - вартість товарної продукції рослинництва на 1 га товарних посівів в рослинництві; x_2 – виробничі витрати на 1 га товарних посівів в рослинництві; x_3 - продуктивність праці; x_4 - енергоозброєність середньорічного працівника; x_5 - питома вага інтенсивних культур в загальній площі посіву; y - розмір прибутку на 1 га посівної площі товарних видів продукції в рослинництві. Результативною ознакою було оцінено розмір прибутку на 1 га посівної площі товарних видів продукції в рослинництві. В результаті отриманих даних було визначено, що на результативну ознаку найбільший вплив здійснюють продуктивність праці і вартість товарної продукції в розрахунку на 1 га.

$$Y_x = 29,6999 + 0,7826 x_1 - 0,7884x_2 + 1,6690x_3 + 0,1584x_4 - 0,2379x_5$$

В системі організаційно-економічного механізму важливе місце відводиться земельним відносинам. Станом на 1.01.2005р. середній розмір земельного паю в Одеській області склав 4,8 ум кад. га. Середня фактична плата за 1 га орендованих сільськогосподарських угідь по регіону в 2003р. становила 125,8 грн., в 2004р. – 119,9 грн., при цьому, питома вага грошових виплат в структурі орендної плати не перевищує 12%. З метою удосконалення земельно-орендних відносин у дисертації запропонований методичний підхід, згідно з яким подальший розвиток земельних відносин має відбуватись в двох напрямках: збільшення розміру орендної плати за землю до 2,0-2,5% від грошової оцінки земельної ділянки та поступовий перехід на грошову форму виплати орендної

плати: I етап (2004-2006рр.) – 25% грішми; II етап (2007-2010рр.) – 50 % грішми (табл. 2). Відповідно 75% та 50% орендної плати сплачується сільськогосподарською продукцією.

З метою більш поглиблених досліджень впливу окремих елементів внутрішньогосподарського економічного механізму на діяльність аграрних формувань в межах Центральної степової мікророзони Одеської області було обрано три найбільш типових господарства різних організаційно-правових форм. Обрані підприємства характеризуються типовими економічними параметрами в межах представлених груп (розмірами, забезпеченістю виробничим потенціалом, спеціалізацією виробничої діяльності), розташовані в одній природно-кліматичній зоні (в центрі мікророзони) та характеризуються однаковими економічними умовами розвитку, обмеженою кількістю видів товарної продукції, рівнем використання ресурсного потенціалу. В якості таких господарств обрані ПСП “Україна”, ТОВ “Перемога” Іванівського району та СВК “Світанок” Роздільнянського

Таблиця 2

Фактична та прогнозована частка грошової виплати за оренду землі в аграрних підприємствах Одеської області (2004р. та поетапно на перспективу)

Показники	Групи районів за розміром земельної ділянки на одного землевласника, га				В середньому по області
	1 група	2 група	3 група	4 група	
	до 3,5	3,6-4,5	4,6-5,5	> 5,6	
Кількість адміністративно –аграрних районів, од.	5	6	7	8	26
Кількість підприємств у групі	182	214	294	277	967
Кількість землевласників на підприємство, осіб	376	314	312	239	304
Середній розмір земельного паю, ум. кад. га	2,9	4,1	4,9	7,1	4,8
Середня грошова оцінка земельного паю по групі, грн.	29956	36141,2	43398	51590	40285
Мінімальна орендна плата за земельний пай (1,5%), грн. (фактична)	449,34	542,12	650,97	773,85	604,27
в т.ч. 25% грішми (рекомендована)	112,33	135,53	162,74	193,46	151,07
50 % грішми (рекомендована)	224,66	271,06	325,48	386,92	302,14
Прогнозована сума орендної плати (2%), сплачена грішми одним підприємством, грн. : I етап (2004-2006рр.) при 25% оплати грішми;	42236,	42556,45	50774,	46236,	45925,36
II етап (2007-2010 рр.) при 50% оплати грішми	156317	6741	967701	961650	1233
	84472,	85112,81	101549	92473,	91850,61
	211263	13482	,81354	812330	22466
	4		02	0	

райоПСП “Україна”, ТОВ “Перемога” Іванівського району та СВК “Світанок” Роздільнянського району Одеської області.

У розділі 3 “Стратегія пореформеного розвитку агроформувань і напрями удосконалення організаційно-економічного механізму господарювання” обґрунтована необхідність та напрями державної підтримки агроформувань з метою підвищення ефективності їх діяльності, розраховано розмір державної фінансової допомоги, необхідної для відродження тваринницьких галузей, розроблена модель створення багатофункціонального обслуговуючого кооперативу; із застосуванням економіко-математичного методу запропонований механізм розвитку внутрішньогосподарських виробничих відносин на основі економічної самостійності структурних підрозділів; обґрунтована необхідність створення Ради пайовиків-власників.

Удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування аграрних формувань має відбуватись в двох напрямках: удосконалення зовнішньогосподарського економічного механізму і здійснення державної підтримки доходів товаровиробників та розвиток ефективної системи внутрішньогосподарських економічних відносин.

З метою удосконалення відносин на рівні “держава-аграрне підприємство” нами визначений розмір державної фінансової підтримки тваринницьких галузей, який дозволяє вести беззбиткове виробництво продукції тваринництва. Так, за 1 кг живої ваги молодняку ВРХ розмір доплат повинен становити не менше 2,5 грн., а за 1 кг живої ваги свиней – 1,5 грн. Розрахунки свідчать, що при даному рівні дотацій підприємства Одеської області зможуть створити стартові умови для забезпечення рентабельного виробництва продукції тваринництва (виробництво м’яса ВРХ буде майже беззбитковим, а рівень рентабельності виробництва свинини складе 14,9%). Крім того, доцільним є встановлення мінімальних цін на молоко на рівні 120 грн. літом та 130-150 грн. за 1ц в зимовий період.

Одним з напрямів удосконалення зовнішньогосподарського економічного механізму є розвиток інфраструктури аграрного ринку. В процесі досліджень в дисертаційній роботі обґрунтовані організаційно-економічні засади створення і функціонування сільськогосподарського збутово-постачальницького кооперативу (табл. 3).

Таблиця 3

Проектні розміри та фінансові результати діяльності збутово-постачальницького кооперативу в Центрально-степовій мікрзоні Одеської області (200910р.)

Засновники (кількість)	Розмір пайового внеску заснов- ником, тис. грн.	Обсяги реалізації, т				Грошова виручка, тис. грн.
		овочі	фрукти	молоко	м’ясо	
Аграрні підприємства (6)	67,9	3000	900	2000	725	11730
ФГ (20)	7,3	-	-	480	264	2937
ОСГ (625)	0,2	-	150	1250	386	4545

Всього	678,4	3000	1050	3730	1375	19212
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	x	1485	866,3	2667	8706,4	x
Прибуток, тис. грн.	x	915	708,7	1809	2054,6	x

Організація збутово-постачальницького кооперативу дає можливість створити 25-30 робочих місць, своєчасно реалізувати продукцію, підвищити її якість, конкурентоспроможність та забезпечити високі кінцеві результати діяльності агроформувань та особистих селянських господарств.

Для удосконалення внутрішньогосподарського організаційно-економічного механізму в процесі виконання роботи досліджено існуючий прогресивний досвід виробничо-економічних відносин на рівні підприємства. З метою підвищення економічного інтересу пайовиків-власників нами розроблена модель розвитку внутрішньогосподарського економічного механізму для ПСП „Україна”, ТОВ „Перемога” Іванівського району та СВК “Світанок” Роздільнянського району Одеської області. Відповідно з розрахунками виробничим підрозділам надається певна ступінь економічної самостійності господарювання та відповідним актом під персональну відповідальність працівників на основі суборенди закріплюються матеріальні засоби виробництва та сільськогосподарські угіддя. За суборендоване майно і землю структурні підрозділи сплачують адміністрації агроформування орендну плату.

Адміністрація підприємства є демократичним органом координації господарської діяльності (ДОК). Основними функціями ДОК є: планування діяльності підприємства, організація виробництва і праці, управління та координація діяльності структурних підрозділів, облік виробничо-фінансової діяльності, маркетингові дослідження, найм працівників, обґрунтування раціональної спеціалізації і концентрації виробництва. Контроль за діяльністю ДОК та структурних підрозділів здійснює незалежний орган – Рада пайовиків-власників, головною функцією якої є захист земельно-майнових прав та інтересів працівників-орендодавців і селян – пенсіонерів.

Для розрахунку кінцевих фінансових результатів діяльності виробничих підрозділів використано економіко-математичний метод моделювання. Модель внутрішньогосподарських економічних відносин побудована таким чином, що працівники структурних одиниць є безпосередніми власниками виробленої продукції, грошової виручки та прибутку. Реалізація проекту завершиться в 2009р. в результаті впровадження інноваційних технологій, реконструкції тваринницьких ферм, закупки тварин з високим генетичним потенціалом продуктивності. Розв’язання економіко-математичної задачі дозволило отримати результати, представлені в таблиці 4.

Таблиця 4

Прогнозований фінансовий результат Проектні розрахунки розвитку підрозділів основного виробництва

в ПСП “Україна” на 201009р.

Показники	Рільнича бригада	Овочева бригада	Молочна ферма	Ферма по відгодівлі молодняку ВРХ	Свино- ферма
Чисельність працюючих, чол.	28	7	12	6	12
Закріплено землі, га, голів	2644	35	200	450	1600
Вартість основних засобів, тис. грн.	575,0	15,5	425,0	250,0	112,0
Валова продукція (в порівнянних цінах 2000р.), тис. грн.	3048,9	276,4	367,2	332,5	1059,1
Грошова виручка, тис. грн.	2888,1	417,5	446,6	431,4	1497,6
Собівартість товарної продукції, тис. грн.	1458,1	83,5	241,9	298,4	707,2
Валовий (умовний) прибуток, тис. грн.	1430,0	334,0	204,7	133,0	790,4
Адміністративні витрати+витрати на збут, тис. грн.	145,8	8,3	24,2	29,8	70,7
Розмір орендної плати, тис. грн.:					
а) за землю	303,5	4,3	-	-	-
б) за майно	5,7	0,2	4,2	2,5	1,2
Відрахування в централізовані фон- ди, тис. грн.:					
а) фонд розвитку 25%	243,7	80,3	44,1	25,2	179,6
б) резервний фонд 20%	195,0	64,2	35,3	20,1	143,7
в) ФМС 15%	146,2	48,2	26,4	15,1	107,8
Умовний чистий прибуток підроз- ділу, тис. грн.	390,1	128,5	70,5	40,3	287,4

Згідно з розробленим методичним підходом умовний (без врахування платежів до бюджету та інших обов'язкових виплат) прибуток виробничих підрозділів визначається за виведеною нами формулою:

$$УП = ГВ - С - (А в + Вз) - О - ЦВ, \text{ де}$$

УП – умовний чистий прибуток; ГВ – грошова виручка структурного підрозділу господарства; С – собівартість товарної продукції; Ав – адміністративні витрати; Вз – витрати підприємства на збут продукції; О – розмір орендної плати, яку сплачує підрозділ за орендовану землю та майно (з врахуванням вартості власних земельних і майнових паїв); ЦВ – розмір відрахувань в централізовані фонди підприємства.

Взаємовідносини між окремими підрозділами здійснюються шляхом створення внутрішньогосподарського ринку із застосуванням розрахункових цін (які крім нормативної собівартості включають певний рівень рентабельності – до 15%).

Регламентация діяльності агроформувань відбувається на основі розроблених внутрішньогосподарських документів: Положення про внутрішньогосподарський організаційно-економічний

механізм; Положення про створення та функціонування Ради пайовиків – власників (розроблені нами).

У результаті впровадження моделі в ПСП „Україна” механізатори рільничої бригади по результатах господарювання отримують 390,1 тис. грн. прибутку, який залишається в їх розпорядженні і використовується на їх власний розсуд. Плановий прибуток працівників молочно-товарної ферми становить 70,5 тис. грн. робітники свиноферми від виробництва і реалізації товарної продукції отримують 287,4 тис. грн. умовного прибутку.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження сутності та методологічне обґрунтування дії організаційно-економічного механізму господарювання дало можливість виділити в його складі два основних блоки: зовнішньогосподарський та внутрішньогосподарський економічний механізми. Основними елементами зовнішньогосподарського організаційно-економічного механізму, який функціонує на рівні “держава - аграрне підприємство”, є: система цін та ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, фінансово-кредитний механізм, система оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, ринкова інфраструктура та система страхування сільськогосподарської продукції.

Внутрішньогосподарський організаційно-економічний механізм формується і діє на рівні конкретного агроформування і включає наступні складові: систему земельних та майнових відносин, систему трудових відносин на підприємстві, форми організації праці і її матеріального стимулювання та внутрішньогосподарські виробничо-економічні відносини.

2. В умовах ринкової економіки державна підтримка доходів сільськогосподарських товаровиробників має раціонально поєднуватись з ринковими механізмами регулювання економіки та спрямовуватись на відродження сільських територій. Для поліпшення фінансового стану підприємств АПК необхідно шляхом державного регулювання забезпечити дію еквівалентних і гарантованих цін на його продукцію; удосконалити систему кредитування шляхом розвитку іпотечного кредитування та за рахунок запровадження нових систем довго- і середньострокового кредитування; збільшити фінансування цільових програм, особливо з виробництва продукції тваринництва. Розрахунками встановлено, що розмір дотацій з боку держави має бути не менше 2,5 грн. за 1 кг м'яса великої рогатої худоби та 1,50 грн. за 1 кг м'яса свиней. За молоко доцільно встановити мінімальні ціни на рівні 120 грн. літом та 130-150 грн. за 1ц в зимовий період. З метою удосконалення системи ціноутворення ефективним заходом є застосування заставних цін, еквівалентних, вільних цін. Важливими складовими аграрного ринку є ДАК „Хліб України”, Аграрний фонд, регіональні закупки.

3. Основним напрямом збуту сільськогосподарської продукції в 2002-2004рр. в Одеській області стали комерційні структури, яким продається майже половина продукції сільського господарства. Водночас, цей напрям збуту продукції є найменш організованим і прозорим.

З метою формування прозорої інфраструктури аграрного ринку необхідно створення спеціалізованих структур, головною функцією яких є ресурсне забезпечення сільськогосподарських підприємств, їх сервісне обслуговування та реалізація сільськогосподарської продукції. Провідне місце при цьому відводиться створенню збутово-постачальницьких кооперативів. Розроблена модель сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу включає 6 аграрних підприємств, 20 фермерських господарств, 300-600 особистих селянських господарств. Від імені своїх засновників кооператив може реалізувати овочів – 3000т, фруктів – 1000т, молока – 3730т, м'яса – 1374т. Засновникам буде поставлено 231т аміачної селітри. Пайовий фонд кооперативу становитиме 678 тис. грн. Загальна грошова виручка від продажу продукції складатиме 19,2 млн. грн.

4. Вартість виробничого потенціалу аграрних формувань Одеської області становить 22,2 млрд. грн. При цьому 80% в структурі виробничих ресурсів складають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про низький рівень забезпеченості господарств матеріально-технічними і трудовими ресурсами.

5. Характер забезпеченості та економічної ефективності використання виробничого потенціалу дозволили виділити в якості об'єкта поглиблених досліджень сільськогосподарські підприємства Центральної степової мікрозони Одеської області як сукупність адміністративно-територіальних одиниць зі середнім рівнем забезпеченості виробничими ресурсами. Дослідження складу товаровиробниківструктури аграрного виробництва Центральної степової мікрозони свідчать, що основними виробниками продукції рослинництва залишаються сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм. На їх долю приходиться до 60% виробництва зерна, 80% насіння соняшнику та до 95% обсягів виробництва цукрового буряку. Виробництвом продукції тваринництва займаються переважно особисті селянські господарства. Вони забезпечують виробництво понад 89% молока, 84% м'яса та 62% яєць.

6. Реалізація аграрної реформи в сільському господарстві характеризується розвитком різних організаційно-правових форм господарювання. В умовах багатокладності національної економіки кожна форма зайняла відповідне місце в системі економічних відносин, де вона за інших рівних умов може забезпечити ефективне виробництво сільськогосподарської продукції. Дослідження діяльності агроформувань різних організаційно-правових форм Одеської області показало, що в приватно-орендних підприємствах та товариствах з обмеженою відповідальністю дещо вище ефективність використання виробничих ресурсів в порівнянні з іншими формами господарювання. Проте, аналіз фінансового стану аграрних формувань свідчить, що більшість сільськогосподарсь-

ких підприємств є фінансово нестійкими. На прибутковій основі функціонує лише 41% підприємств області.

7. Ефективна робота агроформувань в ринкових умовах залежить в першу чергу від внутрішньогосподарського організаційно-економічного механізму господарювання. Важливе місце в системі внутрішньогосподарського економічного механізму відводиться удосконаленню земельних відносин. На сучасному етапі розвиток земельно-орендних відносин в сільськогосподарських підприємствах повинен відбуватись в двох напрямках: 1) збільшення розміру орендної плати за земельну ділянку до 2,0-2,5% від грошової оцінки землі; 2) поступовий перехід на грошову форму виплати орендної плати (I етап – 2004-2006рр. – 25% виплати грішми; II етап – 2007-2010рр. – 50% грішми).

8. Сучасний розвиток аграрних формувань вимагає пошуку нових підходів до обґрунтування ефективної системи внутрішньогосподарських економічних відносин, механізму розподілу та використання прибутку підприємства. З метою удосконалення економічного механізму господарювання з урахуванням прогресивного досвіду реалізована модель розвитку внутрішньогосподарських економічних відносин на основі використання суборенди виробничих ресурсів та економічної самостійності структурних підрозділів.

9. Основою взаємовідносин між структурними підрозділами та адміністрацією підприємства (ДОК) мають стати відповідні внутрішньогосподарські документи, які регламентують діяльність підрозділів та підприємства в цілому. У зв'язку з цим розроблені: Положення про внутрішньогосподарський організаційно-економічний механізм, Положення про створення та функціонування Ради пайовиків-власників, трудові контракти працівників та спеціалістів. Контроль за діяльністю структурних підрозділів та ДОК здійснює незалежний демократичний орган – Рада пайовиків – власників. Основними функціями Ради є сприяння раціональному використанню земельних, матеріальних, фінансових ресурсів, захист земельних і майнових прав та інтересів працівників – орендодавців і селян – пенсіонерів.

10. Розрахунки показують, що запропонована модель розвитку ПСП "Україна", та ТОВ "Перемога" та СВК „Світанок” сприяє одержаннюдає можливість отримання прибутку безпосередньо виробничими підрозділами, а розроблена система організаційно-економічних заходів сприяє - підвищенню економічного інтересу працівників підприємств до кінцевих результатів господарювання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мойса М.Я., Крюкова І.О. Організаційно-економічний механізм функціонування аграрних підприємств та напрями його удосконалення // Аграрний вісник Причорномор'я Одеського державного аграрного університету. – Випуск 22. – Одеса, 2003. – С. 348-355.
2. Мойса М.Я., Крюкова І.О. Ресурсний потенціал аграрних підприємств та економічний механізм його раціонального використання // Економіка АПК. – 2004. - № 2. – С. 38-43.
3. Мойса М.Я., Крюкова І.О. Деякі аспекти удосконалення внутрішньогосподарського економічного механізму // Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності: Зб. наук. пр. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 209-214.
4. Крюкова І.О. Виробничий потенціал агроформувань та механізм його ефективного використання // Вісник ХНАУ: Зб. наук. пр. – Харків, 2004. – С.111-115.
5. Крюкова І.О. Механізм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників // Вісник аграрної науки Причорномор'я Миколаївського державного аграрного університету. – Випуск 2(26). – Т.2. – Миколаїв, 2004. – С. 171-175.
6. Крюкова І.О. Фінансово –кредитна підтримка сільськогосподарських товаровиробників як економічний механізм впливу на ефективність розвитку аграрного сектора // Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції “Науковий потенціал світу 2004”. – Т.24. – Дніпропетровськ. – Наука і освіта, 2004. – С. 19-21.
7. Крюкова І.О. Стан та напрями удосконалення організаційно-економічного механізму в аграрних підприємствах // Аграрний вісник Причорномор'я Одеського державного аграрного університету. Економічні науки. – Випуск 27. – Одеса, 2005. – С. 89-92.
8. Крюкова І.О. Внутрішньогосподарський економічний механізм розвитку агроформувань ринкового типу // Вісник аграрної науки Причорномор'я Миколаївського державного аграрного університету. – Випуск 2(30). – Миколаїв, 2005. – С. 154-160.

АНОТАЦІЯ

Крюкова І.О. Організаційно-економічний механізм розвитку агроформувань в пореформений період. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.02 – Економіка сільського господарства і АПК.- Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва, Харків, 2006.

Дисертацію присвячено розробці і обґрунтуванню організаційно-економічного механізму господарювання в сільському господарстві. В роботі досліджено сутність та особливості формування організаційно-економічного механізму аграрних підприємств, узагальнено напрями та результати проведення аграрної реформи. Проаналізовано дію цінової, фінансово-кредитної, податкової

систем, стан розвитку інфраструктури аграрного ринку. Визначено сучасний стан та ефективність функціонування різних організаційно-правових форм господарювання, рівень забезпеченості аграрних підприємств виробничим потенціалом. Обґрунтовано методичні підходи щодо удосконалення орендних земельних та майнових відносин. Розроблено організаційно-економічну модель створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу; розрахунками встановлено розмір державних дотацій на окремі види продукції тваринництва. Запропонована модель розвитку внутрішньогосподарських виробничо-економічних відносин на основі економічної самостійності виробничих підрозділів агроформування, обґрунтована необхідність створення Ради пайовиків-власників на підприємстві, визначено оптимальні розміри та кінцеві результати господарювання структурних одиниць.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм господарювання, аграрна реформа, організаційно-правові форми, ефективність виробництва, внутрішньогосподарські економічні відносини.

АННОТАЦИЯ

Крюкова И.А. Организационно-экономический механизм развития агроформирований в послереформенный период. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 – Экономика сельского хозяйства и АПК. – Харьковский национальный аграрный университет им. В.В. Докучаева, Харьков, 2006.

В диссертации рассмотрены теоретические, методические и прикладные аспекты по разработке и обоснованию эффективного организационно-экономического механизма развития аграрных формирований. Исследована сущность и особенности организационно-экономического механизма хозяйствования, основные направления и результаты аграрной реформы. Проанализировано действие ценовой, финансово-кредитной, налоговой систем, уровень развития инфраструктуры аграрного рынка. Дана оценка производственному потенциалу аграрных предприятий Одесской области, эффективности его использования, проанализированы результаты хозяйствования разных организационно-правовых структур. Обоснованы методические подходы по усовершенствованию арендных земельных и имущественных отношений. Разработана организационно-экономическая модель создания сельскохозяйственного обслуживающего кооператива, на основании расчетов определен размер государственных субсидий на производство продукции животноводства.

Предложена модель развития внутрихозяйственных производственно-экономических отношений на основе экономической самостоятельности подразделений аграрного формирования, обоснована необходимость создания на предприятии Совета владельцев – пайщиков. На основании метода экономико-математического моделирования определены параметры и конечные фи-

нансовые результаты деятельности производственных подразделений сельскохозяйственного предприятия.

Создание эффективного организационно-экономического механизма деятельности сельскохозяйственных предприятий является основным условием повышения эффективности аграрного производства и развития сельских территорий. В результате методологического обоснования экономического механизма все его элементы условно разделены на две группы: I – элементы внешнехозяйственного экономического механизма (система ценообразования, финансово-кредитная, налоговая, система страхования сельскохозяйственной продукции); II – элементы внутрихозяйственного экономического механизма (система земельных, имущественных, трудовых отношений на предприятии, внутрихозяйственные отношения, а также формы организации труда и его материального стимулирования).

Дальнейшее развитие и эффективное функционирование аграрных формирований в значительной степени зависит от уровня обеспечения сельскохозяйственных предприятий производственными ресурсами. В процессе исследований выявлено, что уровень обеспечения и эффективности использования ресурсного потенциала в хозяйствах Одесской области невысокий. При этом, в структуре производственных ресурсов наибольший удельный вес занимает земля.

В процессе исследований доказано, что форма хозяйствования не оказывает существенного влияния на результаты деятельности аграрных формирований. Расчетами установлено, что большинство предприятий имеют нестабильный характер развития.

В работе предложен методологический подход по усовершенствованию механизма аренды земельных участков. Обосновано, что развитие системы земельных отношений должно происходить в двух направлениях: увеличение размера арендной платы и поэтапный переход на денежную форму ее выплаты.

С целью усовершенствования инфраструктуры аграрного рынка разработана модель создания многофункционального сельскохозяйственного обслуживающего кооператива. Определено, что размер выручки кооператива составит около 19,2 млн. грн., а его организация позволит дополнительно создать 25-30 рабочих мест.

Диссертантом построена и решена экономико-математическая модель развития производственных подразделений агроформирования на основе их экономической самостоятельности. Определены оптимальные параметры структурных единиц, выведена формула определения конечного финансового результата (прибыли) каждого подразделения. Обоснована необходимость создания на предприятии независимого контролирующего органа – Совета владельцев-пайщиков. Проведенные по собственной методике расчеты показывают, что при внедрении разработанной модели – размер прибыли механизированного отряда базисного предприятия составит 390,1 тыс.

грн., молочной фермы – 70,5 тыс. грн., свинофермы – 287,4 тыс. грн. Разработаны соответствующие внутривладельческие документы, регламентирующие деятельность администрации, структурных подразделений и Совета владельцев-пайщиков.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм хозяйствования, аграрная реформа, организационно-правовые формы, эффективность производства, внутривладельческие экономические отношения.

ANNOTATION

I.A. Kryukova. The organisational and economical mechanism of agrarian enterprises development in the post-reform period. – Manuscript.

The dissertation for a candidate of economic sciences degree. Speciality 08.07.02 – Economics of Agriculture and Agrarian Production Complex. – Hharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchayev, Hharkiv, 2006.

The dissertation is devoted to the development of the scientifically – grounded economical mechanism of management in agriculture. The essence and peculiarities of economical mechanism of the agrarian enterprises activities have been investigated in the dissertation. The most important elements of agrarian reform, financing, pricing and tax policy, the level of agrarian market development in Ukraine have been analysed. The modern state and efficiency of organisational and lawful forms of agricultural enterprises, the principles of their establishment are generalised. The resources of production, economical efficiency of different lawful forms of economic activities are analysed. The methodical approaches to improvement of the leased land and property relationships are proved. The economical model of creation and activity of the agrarian service co-operative was founded; by means of calculations there has been determined the level of state support for agrarian enterprises development and higher production efficiency of agribusiness in Odessa region.

For the structure units to get the higher profit, the optimal model of economical relationships inside agrarian enterprise has been proposed, the reasons of Council of the owners creations has been grounded, the optimal parameters and final results of agrarian enterprises activities has been worked out.

Key words: the organisational and economical mechanism of agrarian enterprises development, agrarian reform, organisational and lawful forms of agricultural enterprises, production efficiency, economical relationships inside agrarian enterprise.